6. Стайн М. Юнговская карта души: Введение в аналитическую психологию / М. Стайн. – М. : Когито–Центр, 2010. – 255 с.
7. Старовойтов А. В. Маргинальная эстетика арт-терапии / А. В. Старовойтов // Пространство Арт-терапии: вместе с вами. Сб. статей. – К. : Милениум, 2007. – Выпуск 1. – С. 85 – 101.
8. Старовойтов А. В. Бессознательная динамика образов и возможности их анализа в психотерапии / А. В. Старовойтов // Тело – Сознание – Творчество. Философские, психологические и экологические инновации в развитии человека. Вып. 2. − М. : ИПиП, 2009. − С. 125 – 149.
9. Старовойтов А. В. Манифестация символов в системно-аналитической арт-терапии / А. В. Старовойтов // Таврический журнал психиатрии, 2012 – № 2 (59). – Т. 16. – С. 69 – 70.
10. Старовойтов А. В. Психодинамический подход в арт-терапии / Терапия искусством. Учеб. пособ. по арт-терапии. – София: Университетское изд-во Св. Климент Охридский, 2012. – С. 142 – 155.
11. Талеб Н. Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости / Н. Н. Талеб – М. : КоЛибри, 2012. – 528 с.
12. Терапия искусством. Учеб. пособ. по арт-терапии. – София: Университетское изд-во Св. Климент Охридский, 2012. – 567 с.
13. Уилбер К. Краткая история всего / К. Уилбер. – М. : АСТ, 2006. – 476 с.
14. Хиллман Дж. Сто лет одиночества: наступит ли то время, когда прекратится анализ души? Эволюция психотерапии / Дж. Хиллман. – Т. 4. – М. : Класс, 1998. – С. 284 – 302.

Резюме. В статье обосновывается методология и практическая направленность системно-аналитической арт-терапии. Данный метод разрабатывается на основе представлений о системной динамике бессознательных психических процессов, эксплицируемых в образе символа.

Ключевые слова: символ, бессознательное, герменевтическая эпистемология, системно-аналитическая арт-терапия.

Резюме. У статті обгрунтовується методологія та практична спрямованість системно-аналітичної арт-терапії. Даний метод розробляється на основі уявлень про системну динаміку несвідомих психічних процесів, експліціруемих в образі символу.

Ключові слова: символ, несвідоме, герменевтична епістемологія, системно-аналітична арт-терапія.

© 2013

Л. В. Степаненко (м. Слов'янськ)

ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ АФІЛІАЦІЇ ЯК ЧИННИКА ПРОЯВУ ДИСГАРМОНІЙНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. Аналіз наукових першоджерел показав, що психологічний зміст поняття «дисгармонійність особистості» характеризується досить різноманітним, а іноді й протилежними підходами та дослідницькими концепціями. У контексті проведеного теоретико-емпіричного дослідження, дисгармонія особистості – це недостатність розвитку емоційно-вольової і мотиваційної сфер, що спричиняє психологічні труднощі, містить несприятливий поведінковий комплекс й дозволяє характеризувати дисгармонію особистості з об'єктивного і суб'єктивного боку. До об'єктивного боку відносяться прояви дисгармонії, наприклад, особистісні акцентуації, а до суб'єктивного, внутрішнього прояву дисгармонії, пов'язаної з емоційним ядром, – переживання, комплекси, внутрішні конфлікти, почуття неповноцінності, що несуть у собі незадоволеність, негативні емоційні стани, які можуть бути і показником дисгармонії.

Проблема вивчення емоційних станів різнобічно представлена в українських та зарубіжних дослідженнях (М. Й. Боришевський, Б. О. Вяткін, В. О. Ганзен, Л. Г. Дика, Е. П. Ільїн, Л. В. Куліков, М. Д. Левітов, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, М. П. Наєнко, Т. А. Немчин, О. О. Прохоров, І. І. Чеснокова та ін.). Заслуговує на увагу вивчення емоційних станів та їх регуляція в процесі онтогенетичного становлення особистості, запропонована у наукових працях низки авторів (К. Ізард, Т. С. Кириленко, Е Л. Носенко, Г. М. Прихожан, О. О. Прохоров, В. О. Семиченко, Ю. Е. Сосновікова, З. Фрейд, К. Хорні, О. Я. Чебикін та ін.).

Гармонізація емоційних станів розглядається в психології в аспекті самозмінювання світу особистості, через необхідність пошуку гармонії в процесі емоційного самопізнання. Дисгармонійні емоційні стани особливо загострюються у підлітковому віці, а під час набуття життєвого досвіду відбувається їх закріплення у поведінці, а згодом вони перетворюються у відповідні риси особистості і викликають прояви особистісних дисгармоній. Тому особливо гостро постає питання дослідження та з'ясування негативних психічних станів підлітків, зокрема їх емоційних станів, що призводять до виникнення гострих особистісних проблем.

Для глибшого розуміння природи психічного стану необхідно розглянути специфіку його усвідомлення особистістю в якості важливого чинника її самопізнання [6]. Через аналіз детермінації станів, їх динаміки,

тимчасових і типологічних характеристик стає можливим виявлення особливостей розвитку психічного на різних, сензитивних, етапах і рівнях. Найбільш сензитивним етапом онтогенетичного розвитку особистості щодо розвитку різноспрямованих емоційних станів виспупає пубертатний період. За М. Д. Левітовим саме цей період становлення особистості характеризується підвищеною активністю, прагненням до самостійності, першими проявами саморегуляції власних станів, вмінням стримувати емоції тощо [4]. Переживання в цей період глибокі, а підвищена емоційність має свої, досить специфічні причини.

При вивченні психологічних умов формування особистості Л. І. Божович, Л. С. Славіна звертали увагу на дисгармонійний розвиток і вважали, що основним його чинником є конфліктні співвідношення між безпосередніми несвідомими проявами суб'єкта й значущими для нього соціальними потребами. Т. О. Флоренська, на основі емпіричного матеріалу, дійшла висновку щодо існування особливої структури гармонійної особистості та особистості конфліктної, дисгармонійної. Для обох характерні різне ставлення до себе та інших, різне співвідношення внутрішніх психічних компонентів, різна характеристика їх емоційної сфери. Центральним поняттям дисгармонійної особистості, з точки зору автора, виступає егоцентризм і пов'язаний з ним егоїзм. Тому люди з дисгармонійною організацією особистості – це не просто індивіди зі спрямованістю «на себе», це люди з подвійною спрямованістю, що знаходяться у конфлікті з собою, мають розщеплену особистість; у них зовнішнє свідоме психічне життя і внутрішні несвідомі афекти знаходяться у постійному протиріччі.

Процеси саморозвитку в підлітковому віці відбиваються на перебудові мотиваційної сфери. За своєю структурою мотиваційна сфера підлітків починає характеризуватися ієрархічною структурою мотивів, наявністю певної системи супідрядності різних мотиваційних тенденцій на основі провідних мотивів особистості.

Мета статті: надання результатів емпіричного дослідження взаємозв'язку рівнів дисгармонійних емоційних станів підлітка з показниками мотивації афіліації.

Експериментальне дослідження дисгармонійних емоційних станів підлітків передбачає діагностику вимірювання протилежних мотиваційних тенденцій, критерієм яких може бути мотивація афіліації. Особливості її вияву в підлітків досліджувались за допомогою методики діагностики мотивації афіліації М. Ш. Магомед-Емінова (модифікованого тесту-опитувальника мотивації афіліації А. Мехрабіана).

Під афіліацією розуміється потреба особистості встановлювати, зберігати і зміцнювати добрі відношення з іншими людьми, прагнення отримувати емоційне задоволення від взаємодії з оточуючими. Характерною особливістю підліткового віку є посилене прагнення до спілкування з однолітками.

Підлітковий віковий період характеризується актуалізацією потреби афіліації, потреби в пошуку близьких дружніх зв'язків, заснованих на глибокій емоційній прихильності. Підлітки спрямовані на пошук такого контакту з іншими, який дозволив би знайти розуміння і співпереживання своїм почуттям, думкам, забезпечив би емоційну підтримку з боку однолітків в подоланні різних проблем, пов'язаних з віковим розвитком, дозволив би відчути внутрішній комфорт, знизити тривожність. Афіліативна потреба в приналежності до будь-якої групи найяскравіше виявляються в підлітковому віці [5]. Приналежність групі дозволяє задовольняти багато потреб. У процесі спілкування під впливом оточуючих не просто відбувається оволодіння світом людської культури, відбувається розвиток довільності психічних процесів, але й формуються глобальні складові психічного життя людини: її самооцінка, усвідомлення власного «Я», відчуття тотожності; освоюються прийоми зіставлення себе як єдиного цілого з іншими людьми, напрацьовуються критерії відношення до них [8].

Мотиваційна сфера процесу спілкування особистості в підлітковому віці зазнає якісні зміни. Мотиви змінюють усю внутрішню характеристику підлітка. Вони стають домінуючими в структурі його мотиваційної сфери і, таким чином, підпорядковують собі всі інші його потреби і прагнення [1]. З цього можна припустити, що потреба в спілкуванні і прагнення до людей є домінуючою потребою підлітків. Прагнення підлітка опинитися в середовищі людей сильніше, ніж прагнення бути самотнім. Напруження страху зростає, коли відсутня можливість його розрядки в дії, людина в такому стані відчуває себе зовсім безпорадною, неспроможньою діяти [2].

Страх бути знехтуваним призводить до зниження потреби в афіліації в спілкуванні, викликає відчуття напруженості, ворожість, внутрішню суперечність, недовіру і відокремленість від інших людей.

Дослідницька робота здійснювалась на базі загальноосвітніх шкіл № 1, № 11, № 13 м.Слов'янска та загальноосвітньої школи № 9 м.Костянтинівки, Донецької області. Вибірку склали підлітки віком від 13 до 15 років. Усього в дослідженні брали участь 227 школярів.

З метою виявлення особливостей перебігу дисгармонійних емоційних станів підлітків, визначення шляхів попередження та вирішення цього явища у підлітків, нами був використаний комплекс психологічних методик: методика діагностики стану агресії підлітків А.Басса та А.Дарки; опитувальник фрустрації з пакету авторських діагностичних методик А.І.Захарова; методика діагностики тривожності Ч. Д. Спілбергера в адаптації Ю.Л.Ханіна; методика оцінки рівня депресивних станів за В. Зунге (модифікація Т. Н. Балашової). Дані про рівень емоційної стійкості та емоційної нестійкості (рівень нейротизму) були отримані за допомогою підліткового варіанту тесту-опитувальника ЕРІ Г. Айзенка адаптованого А. Г Шмельовим. Також застосовувалася шкала емоційного дискомфорту методики соціально-психологічної адаптації К.Роджерса та Р.Даймонда в адаптації

Т. В. Снегірьової.

Методика мотивації афіліації М. Ш. Магомед-Емінова дає можливість дослідити дві протилежні мотиваційні тенденції, які входять у структуру мотивації афіліації: сила прагнення до людей (прагнення прийняття) та страх бути знехтуваним (страх знехтування). У результаті підрахунку сумарного балу методика дає можливість діагностувати рівні прояву кожної з мотиваційних тенденцій, що входять у структуру мотивації афіліації. Виходячи з інтерпретації методики, якщо сума балів за показником «прагнення прийняття» більша за суму балів показника «страх знехтування», то у досліджуваних виражено прагнення до людей. Протилежну тенденцію демонструє поєднання суми балів «страх знехтування» та «прагнення прийняття». Якщо сума балів першого показника більша, ніж у другого, то проявляється страх бути знехтуваним, що може свідчити про намагання особистості уникнути спілкування. У цьому випадку особистість переживає стан внутрішнього дискомфорту, напруження, незадоволення. Високі значення показника страху знехтування свідчать про те, що особистість має перепони у задоволенні потреби у спілкуванні.

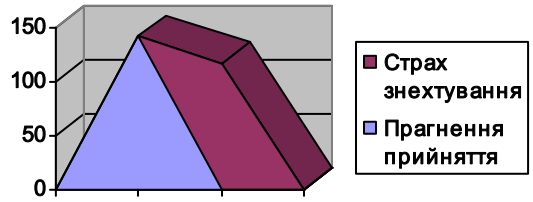

Рис. 1. Збалансований рівень мотиваційних тенденцій

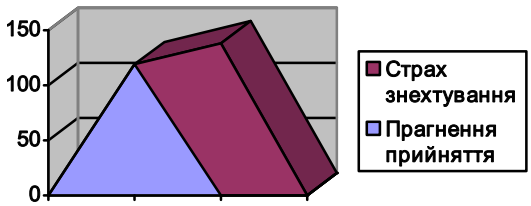

Рис. 2. Розбалансований рівень мотиваційних тенденцій

Аналіз результатів показав, що в підлітковому віці мотиваційні тенденції співвідносяться з потребою афіліації і представлені за результатами методики на середньому рівні.

У нашому дослідженні для визначення показників мотивації афіліації ми встановили середні значення за мотиваційними тенденціями. Нами було встановлено, що за показником «прагнення прийняття» середнє значення становить 141,33 балів і це більший результат, ніж за показником «страх знехтування», який становить 117,29 балів. Взагалі, можливо припустити, що у досліджуваних підлітків більше виражено прагнення до людей. Збалансований рівень мотивації афіліації, при якому показник «прагнення прийняття» більший за показник «страх знехтування», властивий 52,42% підлітків. Такі досліджувані характеризуються схильністю до встановлення дружніх стосунків з іншими, відчувають прихильність до інших. Цей рівень пов'язаний з готовністю позитивно сприймати людей, бути відвертими з близькими однолітками.

Якщо середнє значення за показником «прагнення прийняття» дорівнює 119,77 балів і він менший за показник «страх знехтування», який становить 138,81 балів, то це свідчить про розбалансованість рівня мотивації афіліації. Розбалансований рівень мотивації характеризується слабким розвитком прагнення до людей. Нами виявлено, що цей рівень властивий для 47,58% підлітків. Проявами даного рівня є прагнення до спілкування при одночасній невпевненості у собі, відстороненості, страхами критики у свою адресу.

Таким чином, мотивація афіліації в підлітковому віці представлена досить близькими значеннями, у відсотковому вираженні, як на збалансованому так і на розбалансованому рівнях (52,42% та 47,58% співвідносно). Треба зауважити, що розбалансований рівень мотивації афіліації створює підґрунтя для неузгодженості, порушення формування стосунків з іншими людьми, виникнення дисгармонійних станів особистості. Проте, постійні різноспрямовані мотиваційні тенденції характерні для кризи перехідного віку, створюють умови для подальшої гармонізації особистості [1].

Наступним етапом діагностики є розподіл дисгармонійних емоційних станів у проявах мотивації афіліації в підлітковому віці (табл. 1).

При всіх дисгармонійних емоційних станах показник «страх знехтування» більш виражений, ніж показник «прагнення прийняття», тобто розбалансований рівень мотиваційних тенденцій пов'язаний із дисгармонійними емоційними станами особистості. Це вказує на те, що переживання підлітком дисгармонійних емоційних станів призводить до збиткового розвитку потреб, низької самоповаги, недовіри до оточуючих. Отже, дослідження дисгармонійних емоційних станів і потреби в спілкуванні має велике фундаментальне і практичне значення. Психологічні дослідження в галузі розвитку дитини показують, що позитивні емоційні стани можуть сформувати

ефективно-мотиваційну сферу дитини, позитивний погляд на світ і на себе [3].

Таблиця 1

Відмінності прояву мотивації афіліації підлітків з різними дисгармонійними емоційними станами (%)

Дисгармонійні емоційні стани	Збалансований рівень	Розбалансований рівень
Фрустрація	31,11	68,89
Агресивність	40,62	59,38
Тривожність	37,5	62,5
Депресія	27,27	72,73
Нейротизм	35,71	64,29
Емоційний дискомфорт	41,18	58,82

Для аналізу зв'язку дисгармонійних емоційних станів з рівнем мотивації афіліації в науковій літературі представлені суперечливі відомості. Існує точка зору, що індивіди з високим рівнем мотивації афіліації проявляють менший рівень дисгармонійних емоційних станів, ніж індивіди з низьким рівнем мотивації афіліації, оскільки вони мають тенденцію чекати несхвалення з боку інших людей і негативний результат ситуації. У результаті різноспрямованих мотиваційних тенденцій виникають афективні переживання які стають джерелом несприятливого розвитку особистості [9].

Також розповсюдженою є думка про те, що мотивація не є якістю, протилежною негативним емоційним станам. Відзначають, що схильні до негативних емоційних станів підлітки частіше відчувають потребу в мотивації, це свідчить про можливість наявності у одного і того ж підлітка характеристик негативних станів і мотивації. Негативні переживання можуть сприяти досягненню мети, фіксуючи увагу на конкретному мотиві. Емоційні зв'язки в групах однолітків є настільки значущими, що їх порушення супроводжується стійкими станами тривожності, емоційним дискомфортом і можуть виявитися причиною неврозів [7].

Більшість дослідників приходять до висновків, що в цілому прояв негативних емоційних станів або їх постійне очікування обмежує активність дитини, підсилює її мотивацію, формує занижену самооцінку. Невипадково підлітки з негативними станами постійно переживають їх та відносяться до групи дітей з афективною поведінкою. Інтенсивність потреби в спілкуванні в підлітковому віці може бути такою високою, що стає центром життєвих прагнень не лише могутнім чинником розвитку, але і причиною дезорганізації [6].

Аналіз результатів вивчення мотивації в досліджуваних нами підлітків показав, що дисгармонійні емоційні стани можна віднести до низького рівня мотивації афіліації.

Підрахунок значущості відмінностей показників мотивації афіліації при дисгармонійних емоційних станах за допомогою t-критерію Ст'юдента показав, що вони є статистично достовірними (табл. 2).

Отримані дані свідчать про те, що підлітки з дисгармонійними емоційними станами більш переживають страх знехтування, ніж підлітки з низькими рівнями цих показників. У досліджуваних з високим рівнем показників дисгармонійних емоційних станів середнє значення розбалансованого рівня мотивації склало 131,56. Тоді, як із низькими показниками дисгармонійних емоційних станів середнє значення збалансованого рівня мотивації дорівнювало в середньому 133,22 балів.

Отже, для дисгармонійних емоційних станів характерний розбалансований рівень мотиваційних тенденцій, при якому показники «прагнення прийняття» нижчі, ніж показники «страху знехтування».

Із табл. 2 видно, що при порівняння показника «страх знехтування» з високим і низьким рівнями дисгармонійних емоційних станів існують достовірні відмінності: при фрустрації ($t=5,79$; $p<0,001$), агресивності ($t=2,72$; $p<0,001$), тривожності ($t=2,92$; $p<0,001$), депресії ($t=2,49$; $p<0,001$), нейротизмом ($t=4,13$; $p<0,001$), емоційним дискомфортом ($t=5,16$; $p<0,001$).

Таблиця 2

Показники мотивації афіліації при різних рівнях дисгармонійних емоційних станах підлітків

Дисгармонійні емоційні стани	Показники мотивації афіліації	Mean 1	Mean 0	Std.Dev. 1	Std.Dev. 0	t-value	df	P
Фрустрація	прагнення прийняття	125,6889	132,878	15,05569	13,03303	-2,35682	84	0,020759
	страх знехтування	138,1556	116,9024	13,84649	19,92336	5,78612	84	0
Агресивність	прагнення прийняття	128,7188	134	17,16943	12	-1,34433	57	0,184168
	страх знехтування	134,6563	123,5926	16,42895	14,43089	2,7228	57	0,008575
Тривожність	прагнення прийняття	129,625	135,5455	16,72659	17,1028	-1,48993	71	0,140671
	страх знехтування	134,625	121,5152	16,15579	22,17983	2,91757	71	0,004721
Депресія	прагнення прийняття	129,9091	131,1296	19,81138	15,97067	-0,24434	225	0,807188
	страх знехтування	140,6364	126,8565	16,55459	17,89901	2,49877	225	0,013177
Нейротизм	прагнення прийняття	129,8214	131,3774	14,12131	16,65628	-0,42056	79	0,675217
	страх знехтування	137,3929	118,0943	17,85194	21,00665	4,13337	79	0,000088
Емоційний дискомфорт	прагнення прийняття	129,2941	135,1429	13,73456	15,40013	-1,57974	60	0,119425
	страх знехтування	135,9118	111,0714	15,95328	21,86309	5,16558	60	0,000003

Найбільш вираженим показник «страх знехтування» представлений при стані фрустрації. Це говорить про те, що страх знехтування призводить до виникнення стану фрустрації. Також достатньо виражений страх знехтування при показниках емоційного дискомфорту. Незадоволення важливих потреб і неможливість знайти засоби їх вирішення можуть призвести до глибоких особистісних порушень. Незадоволення таких життєво важливих потреб людини, як ухвалення, пошана, щирість і довіра в дружніх контактах призводить до виникнення дискомфорту, до переживання самоти, гальмує появ і розвиток інших потреб, знижує активність або змінює спрямованість активності людини. Тривале незадоволення життєво важливих потреб людини призводить до стану фрустрації. Встановлені достовірні відмінності при порівнянні показника «прагнення прийняття» з високим і низьким рівнями дисгармонійних емоційних станів при фрустрації ($t=-2,35$; $p<0,001$). Це свідчить про те, що при високих показниках фрустрації найменше виражений показник «прагнення прийняття».

Отже, порушення мотиваційної тенденції, підвищення показників «страху знехтування» супроводжується переживаннями емоційного дискомфорту, фрустрації, та іншими дисгармонійними емоційними станами. Підлітки при задоволенні потреби в спілкуванні не переживають негативні емоційні стани. Протилежна тенденція спостерігається при порушенні потреби в спілкуванні. Треба зазначити, що у досліджуваних підлітків з високими показниками дисгармонійних емоційних станів показник «прагнення до прийняття» не отримав значущості за t-критерієм Ст'юдента за винятком показника фрустрації. Стан фрустрації може детермінувати всі інші дисгармонійні емоційні стани, які закріплюються і впливають на процеси формування особистості, що обумовлює необхідність здійснення корекційної роботи спрямованої на зниження стану фрустрації особистості в підлітковому віці. Вважаємо, що корекційна програма та психологічний тренінг, що базуються на принципах активізації, ресоціалізації та особистісної центрованості, адресується практичним психологам, соціальним педагогам, студентам-психологам тощо, і ґрунтується на врахуванні основних психологічних особливостей розвитку особистості в пубертатному періоді, які створюють підґрунтя емоційної дисгармонізації дитини.

Література:

1. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности / Л.И. Божович / под ред. Д.И.Фельдштейна. – М.: Международная пед. академия, 1995. – 212с.

2. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / С.С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304с.
3. Квинн В. Прикладная психология: перев. с англ. Н.Мальгина, В.Рохмистров и др. / В.Квинн. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 560 с. – Библиогр. : с. 549–558.
4. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека / Н.Д.Левитов. – М.: Просвещение, 1964. – 344 с.
5. Немов Р.С. Психология: учебн. для студентов высш. пед. учеб. заведений / Р.С.Немов. В 3 кн.: Кн.3: Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 512 с.
6. Психология состояний. Хрестоматия / Составители Т.Н.Васильева, Г.Ш.Габдреева, А.О.Прохоров / Под ред. проф. А.О.Прохорова. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Речь, 2004. – 608 с.
7. Психология человека от рождения до смерти / под редакцией А.А.Реана. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656с.
8. Семиченко В.А. Психические состояния: Модульный курс (лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) для преподавателей и студентов / В.А.Семиченко. – К.: Магістр – S, 1998. – 207 с.
9. Степанов В.Г. Психология трудных школьников: учебное пособие для учителей и родителей / В.Г.Степанов. – М.: Издательский центр «Академия», 1996. – 320 с.

Резюме. У статті аналізується мотиваційний чинник прояву дисгармонійних емоційних станів особистості (тривожність, агресивність, фрустрація, депресія, нейротизм та емоційний дискомфорт). Представлені методи дослідження мотивації афіліації та дисгармонійних емоційних станів. Встановлені аспекти впливу мотивації афіліації на виникнення дисгармонійних емоційних станів особистості підлітка. Виділені взаємозв'язки рівнів прояву дисгармонійних емоційних станів підлітка та показників мотивації афіліації. Обкреслені шляхи корекційної роботи по усуненню дисгармонійних емоційних станів у підлітків.

Ключові слова: емоційні стани, дисгармонійні емоційні стани, мотивація афіліації, страх знехтування, прагнення до прийняття.

Резюме. В статье анализируется мотивационный фактор проявления дисгармонических эмоциональных состояний личности (тревожность, агрессивность, фрустрация, депрессия, нейротизм и эмоциональный дискомфорт). Представлены методы исследования мотивации аффилиации и дисгармонических эмоциональных состояний. Установлены аспекты влияния мотивации аффилиации на возникновение дисгармонических эмоциональных состояний личности подростка. Выделены взаимосвязи уровней проявления дисгармонических эмоциональных состояний подростков и показателей мотивации аффилиации. Очерчены пути коррекционной работы по устранению дисгармонических эмоциональных состояний у подростков.

Ключевые слова: эмоциональные состояния, дисгармонические эмоциональные состояния, мотивация аффилиации, страх пренебрежения, стремление к принятию.

© 2013

О. Г. Шайда (м. Слов'янськ)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Підготовка сучасного вчителя гуманітарних дисциплін у педагогічних вузах повинна бути спрямована на формування творчої ерудованої особистості фахівця, що володіє комплексом універсальних знань, професійно спрямованим мисленням, розвинутою педагогічною рефлексією, самосвідомістю, нарешті, громадянина, що усвідомлює відповідальність за свої дії.

Високий професійний рівень фахівців передусім обумовлено розвитком професійного мислення і є результатом цілеспрямованої організації наукової системи становлення професійного мислення майбутніх учителів, упровадженої протягом усіх років навчання в педагогічному ВНЗ.

Однак формування сучасного професійного мислення під час навчання в педагогічному ВНЗ у студентів відбувається не досить цілеспрямовано й організовано. Зокрема, відповідно до досліджень учених (О.А.Абдулліна, С. І. Гельманшина, Ю.М.Кулюткін, М.М.Кашапов та ін.) професійне мислення багатьох учителів є не досить творчим, вирує стереотипами й методичними штампами. Є необхідною систематична спеціальна робота з його формування в майбутніх учителів з використанням змісту, форм і методів психолого-педагогічного й предметного блоку дисциплін.

На сьогодні в низці педагогічних закладів з психолого-педагогічного циклу й за окремими методиками здійснюється певна робота з формування у студентів професійного мислення, відбуваються практикуми з навчання майбутніх учителів вирішенню професійних завдань, створюються відповідні програми спецкурсів. Все це обумовлює необхідність пошуку нових підходів до формування та розвитку в студентів професійного